

استفعال İSTİF'ÂL BÂBİ

İstif'âl bâbında kelimenin başındaki ilk üç harf (است) ile sonda bir önceki elif zaittir. Böylece üç harfli kök 4 harf ilavesiyle 7 harfli fiil haline gelmiştir.

حصل	hâsâle (حصول-huśûl)	استحصال	istihsâl	elde etme, üretme
خدمت	hıdmet (خدم)	استخدام	istihdâm	hizmette kullanma

İstif'âl bâbı genellikle geçişli yapmak için kullanılır.

خرج	hârece çıktı	استخراج	istihrâc	çıkarmak
ملك	mülk	استملاك	istimlâk	mülk edinme

İstif'âl bâbındaki geçişli mastarların bir kısmı istek ve arzu ifade eder.

مدد	meded	yardım	استمداد	istimdâd	yardım istemek
قرض	qarız	borç	استقراض	istiqrâz	borç istemek

İstif'âl bâbı bazen tef'îl bâbındaki gibi kelimeye saymak, addetmek anlamı da kazandırır.

خفت	hıffet	hafiflik	استخفاف	istiḥfâf	hafif addetme
حلال	helâl (حلل)		استحلل	istiḥlâl	helal sayma

İstif'âl bâbı örnek bazı kelimeler:

استقصار	istiqsâr		استيعاب	isti'âb	içine alma
		bir şeyin kısaltılmasını isteme			
استقصاص	istiqsâs	kıyas isteme	استبعاد	istib'âd	değiştirme
استبداد	istibdâd		استجهال	istichâl	cahil sayma
		uzak görme, ihtimal vermeme			
استدعاء	istid'â		استفاده	istifâde	faydalanma
		yalvararak isteme, dilekçe			
استفهام	istifhâm		استعفا	isti'fâ	affını isteme
		sorma, sorup anlama			
استفسار	istifsâr	sorma, sorulma	استخبار	istiḥbâr	haber alma

استفعال İSTİF'ÂL BÂBININ İSM-İ FÂ'İL ve İSM-İ MEF'ÛLÜ

استفعال	İstif'âl	مستفعل	müstaf'il müstaf'al
استخدام	istihdâm	مستخدم	müstaḥdim müstaḥdem
			hizmette kullanan hizmette kullanılan

İstif'âl bâbının ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûlünü yaparken ekleme elifler atılır. Kelimenin başına ötreli mim getirilir. Sondan bir önceki harfi mustaf'il şeklinde esreli okursak ism-i fâ'il; müstaf'al şeklinde üstünlü okursak da ism-i mef'ûl yapmış oluruz.

استرحام	istirhâm	سترحم	مسترحم	müsterhîm	yalvaran
				müsterham	yalvarılan
استحکام	istihkâm	ستحکم	مستحکم	müstaḥkim	sağlamlaştırın
				müstaḥkem	sağlamlaştırılmış
استحصال	istihşâl	ستحصل	مستحصل	müstaḥsîl	üretici, üreten
				müstaḥsâl	üretilen, üretilmiş

Yukarıdaki örneklere bakarak istifâl bâbındaki bütün kelimelerin hem ism-i fâ'ilin hem ism-i mef'ûlünün olduğu anlaşılmalıdır. Edilgen fiillerden ism-i fâ'il, geçişsiz fiillerden ise ism-i mef'ûl yapılmaz. Örnekler:

استنطاق	istintâḡ	سorguya çekme	مستنطق	mustantıḡ	sorguya çeken
استنساخ	istinsâḡ	nushasını çıkarma	مستنسخ	müstansih	nüşhasını çıkaran
استعجال	isti'câl	acele etme	مستعجل	müsta'cil	acele eden

Düzensiz olarak ism-i fâ'il:

	استيجار	istîcâr	مستاجر	müste'cir	kiralayan
	استيدان	istîzân	مستأذن	müste'zin	izin isteyen
استبداد	istibdâd	مستبد	müstebedid	مستبد	müstebedid
		yerine			zorbaca yöneten
استراحت	istirâḡat	مستریح	müsterih	istirahat eden,	gönlü rahat
استفاده	istifâde	مستفيد	müstefid		faydalanan
استقامت	istikâmet	مستقیم	müstaḡim		doğru olan, doğru
استعفا	isti'fâ	مستعفی	müsta'fi		afvını isteyen
استهزا	istihzâ	مستهزی	müstezhî		eğlenen, alay eden

İsm-i mef'ûlleri de aynı şekildedir.

استقبال	istikbâl	مستقبل	müstaḡbel		karşılanan, gelecek olan
استخبار	istiḡbâr	مستخبر	müstaḡber		haber alınmış
استیمان	istîmân	مستأمن	müste'men		kendisine aman verilmiş
استحقاق	istihḡâḡ	مستحق	müsteḡaḡḡ		hak etmiş
استفاده	istifâde	مستفاد	müstefâd		faydalanılmış, kazanılmış

تفاعل TEFÂ'ÛL BÂBİ

Kelimeyi tefâ'ül babında sokmak için kelimenin başına te, birinci harften sonra ise elif getirilir. Elif kendisi okunmaz ve kendisinden önceki harfi uzun okutur. Genellikle işdeşlik bildirir.

جنس	cins	تجانس	tecânüs	bir cinsten olma
شرك	şirk	تشارك	teşârük	ortaklaşma
كمال	kemâl (کامل)	تكامل	tekâmül	olgunlaşma

Tefâ'ül bâbı bazen bir hareketin sahte, yapmacık olduğunu ifadeye yarar.

مرض maraž تمارض temâruz yalancıktan hastalanmak
جهل cehl تجاهل tecâhül kendini câhil gibi göstermek

Tefâ'ül bâbı bazen sülâsî masterla aynı anlamı verir.

تكائر tekâşür çoğalmak كثر keşere çoğaldı
تمایل temâyül meyletme ميل meyl eğilme, eğilim

TEFÂ'ÜL BÂBININ İSM-İ FÂ'İL İSM-İ MEF'ÛLÜ

Tefâ'ül bâbının ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûlünü yapmak için başa ötreli bir mim getirmek yeterlidir. متفاعل mütefâ'il şeklinde sondan bir önceki harfin harekesi esre olarak okunursa ism-i fâ'il; üstün olarak mütefâ'al şeklinde okunursa ism-i mef'ûl yapılmış olur.

تجاوز tecâvüz	متجاوز	mütecâviz	saldıran
		mütecâvez	tecavüz edilen
تزايد tezâyüd	متزايد	mütezâyid	artıran
		mütezâyed	artırılan

Tefâ'ül bâbında geçişli fiil az olduğundan ism-i mef'ûl de az gelir ve Osmanlıcada pek kullanılmaz. İsm-i fâ'il örnekleri:

تجاسر tecâsür	متجاسر	mütecâsir	cesaret eden
تواتر tevâtür	متواتر	mütevâtir	ağızdan ağza dolaşan
تواضع tevâzu'	متواضع	mütevâzi'	gösterişsiz olan
تراکم terâküm	متراکم	müterâkim	biriken, toplanan

Düzensiz olarak:

تداوی tedâvî	تمادی temâdî	تباقی tebâķî
متداوی mütedâvî	متمادی mütemâdî	متباقی mütebâķî